

COMMISSIE VAN TOEZICHT
BETREFFENDE
DE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN

CTIVD nr. 18A

TOEZICHTSRAPPORT

**Inzake het onderzoek naar de nakoming door de AIVD van de toezeggingen van de
Minister van BZK op de aanbevelingen van de Commissie**

1 Inleiding

Vanaf het begin van haar (feitelijk) ontstaan in juli 2003 – ingevolge de op 29 mei 2002 in werking getreden Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (WIV 2002) – heeft de Commissie inmiddels 21 toezichtsrapporten uitgebracht. Enkele van deze onderzoeken betreffen een materie die zowel bij de AIVD als de MIVD is onderzocht. In nagenoeg al haar toezichtsrapporten heeft de Commissie aanbevelingen opgenomen. Wanneer de verantwoordelijke Minister (in geval van de AIVD de Minister van BZK) een toezichtsrapport van de Commissie aanbiedt aan de Staten-Generaal gaat hij of zij in op deze aanbevelingen en wordt er aangegeven of de aanbevelingen zullen worden opgevolgd.

De Commissie heeft besloten te onderzoeken op welke wijze aan de toezeggingen van de betrokken Ministers door de AIVD en de MIVD uitvoering is gegeven. Zij heeft zich daarbij gericht op de toezichtsrapporten met nummer 1 tot en met 10. Daartussen zit een drietal zogenoemde dubbelonderzoeken, onderzoeken die zowel bij de AIVD als bij de MIVD zijn uitgevoerd. Het komt aldus neer op 13 toezichtsrapporten. De Commissie heeft ervoor gekozen in het onderhavige onderzoek slechts deze (eerste) toezichtsrapporten te behandelen, omdat zij van mening is dat de diensten een periode van ongeveer een jaar moet worden gegund voor het implementeren van de toezeggingen van de Ministers. Sommige toezeggingen zullen immers niet direct kunnen worden toegepast binnen de dienst(en), maar zullen bijvoorbeeld moeten leiden tot nieuwe interne regelgeving.

Van dit onderzoek van de Commissie verschijnen twee afzonderlijke toezichtsrapporten. Het onderhavige rapport gaat in op de wijze waarop de AIVD de toezeggingen van de Minister van BZK heeft verwerkt in zijn werkproces. Dit heeft betrekking op 8 toezichtsrapporten over de AIVD. Rapport nr. 18B behandelt de wijze waarop de MIVD de toezeggingen van de Minister van Defensie heeft verwerkt. Deze rapporten bevatten geen geheime bijlage.

De Commissie heeft het voornemen voor de volgende 10 toezichtsrapporten (betreffende de AIVD en de MIVD) wederom een dergelijk onderzoek uit te voeren.

2 Het rapport en de werkwijze van de Commissie

In een schema dat als bijlage bij dit rapport is gevoegd heeft de Commissie al haar aanbevelingen, alsmede de reactie van de Minister van BZK op deze aanbevelingen uit de voor de AIVD relevante toezichtsrapporten opgenomen. Ook is daar vermeld op welke wijze de eventuele toezegging van de Minister door de AIVD is verwerkt. Voor dit laatste heeft de Commissie de AIVD verzocht om medewerking. Tevens heeft de Commissie hierover een gesprek gevoerd met medewerkers van de juridische afdeling van de AIVD.

In veel gevallen komt de verwerking van de toezeggingen van de Minister neer op een gewijzigde werkwijze die zijn beslag heeft gekregen in het Handboek, dan wel andere interne regelingen van de AIVD. Voor het merendeel van de aanbevelingen valt hier weinig

aan toe te voegen. De Commissie verwijst hiervoor naar het bijgevoegde schema. Enkele kwesties vragen echter om een nadere uitleg. In paragraaf 6 gaat de Commissie dan ook in op enkele bijzondere onderwerpen.

3 De omgang met de toezichtsrapporten van de Commissie door de AIVD

De Commissie is van mening dat het van groot belang is dat de toezeggingen op de aanbevelingen van de Commissie niet alleen worden verwerkt in schriftelijke regelingen binnen de AIVD, maar dat deze in de praktijk worden uitgevoerd en dat hieraan intern ook de nodige aandacht wordt geschonken. Voorkomen moet worden dat oude werkwijzen binnen de dienst die naar aanleiding van opmerkingen van de Commissie (schriftelijk) zijn aangepast in het operationele proces nog steeds worden gebruikt. Het blijkt dat de AIVD dit heeft onderkend.

In het overleg van alle juristen binnen de dienst vormen de rapporten van de Commissie, inclusief aanbevelingen, een vast agendapunt. De AIVD heeft een centrale juridische afdeling, de Afdeling Kabinet en Juridische Aangelegenheden (KJA), maar tevens zijn er juristen geplaatst binnen alle operationele directies. Deze juristen dienen voor de operationele teams een eerste aanspreekpunt en vraagbaak te zijn voor de meeste juridische vragen. De decentrale juristen hebben onder meer tot taak om de aanbevelingen van de Commissie onder de aandacht te brengen bij de teams en te monitoren of in het operationele proces conform de aanbevelingen wordt gehandeld. Soms wordt een gehele functiegroep, zoals de audiobewerkers, bijeen geroepen om onder meer de aanbevelingen van de Commissie te bespreken. Daarnaast zijn alle toezichtsrapporten van de Commissie voor alle medewerkers van de AIVD op een eenvoudige manier te raadplegen.

De bovengenoemde werkwijze moet ervoor zorgen dat de aanbevelingen van de Commissie daadwerkelijk worden opgevolgd. De Commissie vindt het positief dat de AIVD voor deze werkwijze heeft gekozen en zo de vereiste aandacht schenkt aan de aanbevelingen van de Commissie.

4 Algemeen beeld inzake de nakoming van de toezeggingen

De Commissie constateert dat het merendeel van de aanbevelingen van de Commissie is overgenomen door de Minister van BZK. Een groot gedeelte van deze aanbevelingen is verwerkt in de interne regelgeving en procedures van de AIVD, zoals het Handboek van de dienst.

Zoals beschreven in de inleiding van dit rapport wordt de AIVD door de Commissie een periode van een jaar gegund voor het implementeren van de toezeggingen van de Minister van BZK. De meeste toezeggingen zijn binnen deze periode verwerkt. Enkele aanbevelingen van de Commissie, waarvan de Minister heeft toegezegd deze te zullen nakomen, vormen een onderdeel van een nieuwe Gedragscode binnen de AIVD, de Gedragscode voor acquisitiemedewerkers (operateurs). Deze Gedragscode was vanwege de omvang en het belang ervan op het moment van het afsluiten van het feitenonderzoek door de Commissie nog in bewerking. De Commissie heeft – door de reactie van de Minister van BZK op het opgestelde rapport van de Commissie waarbij tevens de nieuwe Gedragscode aan de Commissie werd toegezonden – begrepen dat deze Gedragscode inmiddels gereed is en binnen de AIVD toegepast kan gaan worden. De Commissie heeft onderzocht of de hier relevante aanbevelingen in deze Gedragscode zijn verwerkt. Dat is het geval met uitzondering van één aanbeveling, te weten de aanbeveling om de reikwijdte van het zogenoemde Tallon-criterium (het verbod op uitlokking van strafbare feiten; artikel 21 lid 4 WIV 2002) op een adequate wijze in de interne instructies van de AIVD te beschrijven. De

beschrijving in de Gedragscode voor acquisitiemedewerkers is naar het oordeel van de Commissie niet juist. De Commissie heeft er bij de Minister van BZK op aangedrongen om alsnog zorg te dragen voor een juiste en adequate beschrijving van deze complexe materie in de interne regelgeving van de AIVD.

Eén aanbeveling van de Commissie kan pas worden nagekomen na de inwerkingtreding van de wijziging van de WIV 2002 ingevolge de zogenoemde post-Madrid maatregelen (aanbeveling nr. 18).¹ Deze wetswijziging is erop gericht om de termijn van de inzet van een agent te verlengen van drie maanden naar een jaar, waarna telkens verlenging van de inzet met een jaar mogelijk is. Naar het oordeel van de Commissie is het aangewezen om bij inwerkingtreding van deze wijziging het toestemmingsniveau voor de inzet en verlenging van deze bijzondere bevoegdheid door middel van een wijziging van de mandaatregels te verhogen naar het niveau van de Directeur.

Eén aanbeveling, die geen onderdeel vormt van de nieuwe Gedragscode voor acquisitiemedewerkers, was op het moment van het afsluiten van het feitenonderzoek nog niet verwerkt binnen de dienst. Het betreft de aanbeveling om analoog aan het strafrecht niet-stelselmatige observatie als (geringe) inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van burgers te billijken (aanbeveling nr. 5). Deze aanbeveling werd op 26 januari 2005 gedaan. Naar het oordeel van de Commissie had deze aanbeveling dan ook al door middel van een wijziging van de interne regels door de AIVD verwerkt moeten zijn. De Commissie heeft begrepen dat dit binnenkort (alsnog) zal gebeuren.

5 Aanbevelingen in de (eventuele) geheime bijlage bij de toezichtsrapporten

Ingevolge artikel 79 lid 5 WIV 2002 is het mogelijk dat een toezichtsrapport van de Commissie een geheime bijlage bevat. Het is immers niet toegestaan voor de Commissie om in een openbaar rapport gegevens op te nemen die zicht geven op door de AIVD aangewende middelen in concrete aangelegenheden, door de dienst aangewende geheime bronnen en het actuele kennisniveau van de AIVD.² Artikel 79 lid 5 WIV 2002 geeft aan dat dergelijke gegevens wel ter vertrouwelijke kennisneming aan een of beide kamers der Staten-Generaal kunnen worden medegedeeld. In de praktijk worden dergelijke geheime onderdelen van de toezichtsrapporten van de Commissie besproken binnen de Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Commissie IVD) van de Tweede Kamer, waarvan de fractievoorzitters van alle politieke partijen lid mogen zijn. Het is mogelijk dat hier aanbevelingen toe behoren. In de rapporten waarop dit toezichtsrapport betrekking heeft betreft het vier aanbevelingen die in de geheime bijlagen zijn opgenomen. Voor de volledigheid vermeldt de Commissie op deze plaats – uiteraard slechts in algemene zin – wat er met deze aanbevelingen gedaan is.

Twee van de vier aanbevelingen zijn opgevolgd door de Minister van BZK c.q. de AIVD, één aanbeveling is niet opgevolgd omdat de Minister daar de noodzaak niet van inzag en ten aanzien van één aanbeveling stelde de Minister dat de AIVD inhoudelijk conform de aanbeveling had gehandeld. De Commissie acht het niet opportuun om op deze plaats in te gaan op deze aanbevelingen en de reactie daarop van de Minister van BZK. Wellicht zal zij dat wel doen in een toekomstig toezichtsrapport.

¹ De nummers verwijzen naar de opsomming van de aanbevelingen in de bijlage bij dit toezichtsrapport.

² Artikel 79 lid 5 jo. artikel 8 lid 3 WIV 2002.

6 Bijzondere onderwerpen

6.1 De samenwerking met buitenlandse diensten in het proliferatieonderzoek

Naar aanleiding van het toezichtsrapport inzake het onderzoek van de AIVD naar de proliferatie van massavernietigingswapens (rapport nr. 5B) is er discussie ontstaan over de samenwerking tussen de AIVD en een buitenlandse collegadienst en de rol die de afdeling Speciale Operaties (SO) resp. het proliferatieteam van de AIVD daarbij speelde.

De Commissie constateerde in haar rapport dat er binnen de dienst onduidelijkheid was ontstaan over de verantwoordelijkheid voor enkele operaties met een buitenlandse collegadienst. De Commissie beval aan een duidelijke scheiding te creëren tussen de taken van de betrokken onderdelen van de AIVD (de afdeling SO en het proliferatieteam) en het Handboek op dit punt aan te passen.³

De Minister van BZK was, zakelijk weergegeven, van mening dat er geen onduidelijkheid hoefde te bestaan over de rolverdeling tussen de afdeling SO en het proliferatieteam in dit specifieke geval. De Minister stelde zich op het standpunt dat er geen teamopdracht aan de samenwerking ten grondslag lag en dat daarom de afdeling SO (ingevolge het mandaatbesluit) de verantwoordelijke afdeling was voor deze samenwerkingsmodaliteit.

De Commissie zag in deze reactie aanleiding om een brief te schrijven aan de Tweede Kamer met daarin een verduidelijking van haar standpunt dat er wel degelijk een teamopdracht aan de samenwerking ten grondslag lag.⁴ Tevens stelde de Commissie in deze brief dat er sprake was van een onjuiste lezing van het toezichtsrapport door de Minister van BZK ten aanzien van de stellingen van de Commissie over het toezicht dat er op dergelijke samenwerkingsverbanden moet zijn.

Uiteindelijk heeft deze discussie naar het oordeel van de Commissie een positief effect gehad op de samenwerking tussen de AIVD en de desbetreffende collegadienst in dit concrete geval en in de wisselwerking tussen de afdeling SO en het proliferatieteam van de AIVD. Het heeft onder meer geleid tot een ruimere berichtgeving van de buitenlandse collegadienst over de hier bedoelde operaties, die naar het oordeel van de Commissie vereist is voor het kunnen houden van het noodzakelijke toezicht op de operaties. Er is meer duidelijkheid gekomen tussen de afdeling SO en het proliferatieteam over deze (en soortgelijke) operaties en de onderscheiden verantwoordelijkheden daarbij. Tevens is de betrokkenheid van de afdeling Buitenlandse Relaties van de AIVD bij deze operaties vergroot. Deze afdeling heeft onder meer tot taak om overzicht te houden op de samenwerkingsrelaties van de AIVD met buitenlandse diensten en om te beoordelen of deze samenwerking op een juiste manier verloopt. Daarvoor houdt deze afdeling onder andere de zogenoemde 'quid pro quo-balans' in de gaten, wat inhoudt dat wordt bekeken of de inspanningen die de AIVD voor een bepaalde dienst verricht wel min of meer evenredig zijn met hetgeen van deze dienst wordt ontvangen. Op deze materie zal de Commissie dieper ingaan in het in voorbereiding zijnde rapport over de samenwerking van de AIVD met buitenlandse collegadiensten.

6.2 Aanwijzingsbesluit

In het toezichtsrapport over het onderzoek van de AIVD naar de proliferatie van massavernietigingswapens beval de Commissie, naar aanleiding van problemen in de samenwerking tussen de AIVD en de MIVD, aan de mogelijkheden te onderzoeken voor een

³ Zie voor een volledige beschrijving van de materie het toezichtsrapport nr. 5B alsmede de reactie van de Minister van BZK op dit rapport (*Kamerstukken II 2005/06*, 29 924, nr. 5), te raadplegen via www.ctivd.nl.

⁴ Zie *Kamerstukken II 2005/06*, 29 924, nr. 7.

andere verdeling in landen in het Aanwijzingsbesluit, waarbij meer wordt aangesloten bij de verschillende taken van de beide diensten. In het Aanwijzingsbesluit worden door de Minister-President onderwerpen aangewezen waarnaar de AIVD en MIVD onderzoek dienen te verrichten ingevolge het onderzoek betreffende andere landen (de zogenoemde buitenlandtaak).⁵ Dit gebeurt in overeenstemming met de Ministers van BZK en Defensie. Het onderzoek naar de proliferatie van massavernietigingswapens is een van deze onderwerpen. Dit onderwerp was destijds ten aanzien van een specifiek land aan beide diensten toebedeeld, waardoor er enkele problemen in de samenwerking ontstonden.

De Minister van BZK gaf in zijn reactie op het toezichtsrapport te kennen dat aan deze aanbeveling reeds vergaand tegemoet was gekomen door het (toenmalige) convenant inzake de samenwerking tussen de AIVD en de MIVD.⁶ Ook de Minister van Defensie ging in zijn reactie op het toezichtsrapport over hetzelfde onderzoek van de MIVD (rapport nr. 5A) in op het convenant tussen de AIVD en de MIVD. Geen van beide Ministers behandelden in hun reacties op de twee toezichtsrapporten aan de Tweede Kamer de mogelijkheid om het Aanwijzingsbesluit aan te passen.⁷ Naar aanleiding van het onderzoek naar de nakoming van de aanbevelingen heeft de MIVD de Commissie evenwel te kennen gegeven dat conform de aanbeveling van de Commissie de mogelijkheden zijn onderzocht voor een andere verdeling in landen en thema's in het Aanwijzingsbesluit. De landen en thema's in het Aanwijzingsbesluit 2008-2012 worden zoveel mogelijk verdeeld volgens het principe dat de dienst die reeds op grond van een van de andere wettelijke taken naar dat land of thema onderzoek verricht dat bepaalde land of thema toebedeeld krijgt.

Daarnaast is in het meest recente convenant inzake de samenwerking tussen de AIVD en de MIVD⁸ als actiepunt opgenomen dat de diensten voor de taken in het Aanwijzingsbesluit die niet worden verdeeld zo veel als mogelijk streven naar samenwerking door het formeren van zogenaamde taakgroepen.

De Commissie acht het positief dat, na het verschijnen van haar toezichtsrapporten nrs. 5A en 5B, het Aanwijzingsbesluit kritisch is bekeken en het volgende Aanwijzingsbesluit een andere inhoud kreeg om zodoende een betere afstemming van taken en samenwerking tussen de beide diensten te bewerkstelligen.

Op het (huidige) Aanwijzingsbesluit zal worden ingegaan in het nog te verschijnen toezichtsrapport over de uitvoering van de buitenlandtaak van de AIVD.

6.3 Gezamenlijk proliferatieteam

In de toezichtsrapporten over de onderzoeken van de AIVD en van de MIVD naar de proliferatie van massavernietigingswapens beval de Commissie aan de voor- en nadelen van één operatieteam, bestaande uit de AIVD en de MIVD, te onderzoeken. De Commissie was van oordeel dat daarmee de in de toezichtsrapporten geconstateerde problemen, waaronder de overlap van taken binnen dit onderzoeksveld, zouden kunnen worden voorkomen, hetgeen beantwoordt aan het uitgangspunt van artikel 58 lid 1 WIV 2002, waarin is opgenomen dat de AIVD en de MIVD elkaar zoveel mogelijk medewerking verlenen. Tevens zou het formeren van één gezamenlijk team kunnen leiden tot een doelmatiger onderzoek naar de proliferatie van massavernietigingswapens.

⁵ Zie voor de AIVD artikel 6 lid 2 sub d WIV 2002.

⁶ *Stcrt.* 15 juli 2005, nr. 135, p. 8.

⁷ Zie voor de reactie van de Minister van BZK, alsmede de verdere parlementaire behandeling van dit toezichtsrapport, het schema van aanbevelingen dat als bijlage bij dit rapport is gevoegd (aanbeveling 6)

⁸ *Stcrt.* 1 november 2006, nr. 213, p. 11.

In hun reacties op de beide rapporten verwezen de verantwoordelijke ministers (voor de AIVD de Minister van BZK en voor de MIVD de Minister van Defensie) naar het toenmalige convenant dat tussen de AIVD en de MIVD was afgesloten.⁹ In dit convenant was bepaald dat de beide diensten een opzet zouden maken voor de gezamenlijke uitvoering van operationeel onderzoek op het onderzoeksterrein van proliferatie.¹⁰

Het bovengenoemde convenant werd vervangen door een nieuw convenant¹¹, waarin was opgenomen dat de diensten jaarlijks een voorstel doen ten aanzien van de taakverdeling van onderwerpen die worden opgenomen in het Aanwijzingsbesluit van de Minister-President (waaronder het onderzoek naar proliferatie) met als doel om zoveel als mogelijk is te bepalen welke dienst primair verantwoordelijk is voor het verrichten van het onderzoek naar het desbetreffende onderwerp.¹² Voor die taken die niet konden worden verdeeld zouden de diensten zo veel mogelijk streven naar samenwerking door het formeren van taakgroepen waarbij medewerkers van beide diensten gezamenlijk onderzoek verrichten en, waar mogelijk, gezamenlijke producten uitbrengen.¹³ Deze taakgroepen bundelen daarmee aldus de kennis van beide diensten met het oog op grotere effectiviteit, efficiëntie en eenduidigheid in de rapportages.¹⁴

In 2006 werd een taakgroep geformeerd ten aanzien van een deelaspect van proliferatie waarop de diensten samenwerken. Daarmee werd daadwerkelijk gezamenlijk onderzoek uitgevoerd.

De samenwerking tussen de beide diensten op dit terrein is na het formeren van de taakgroep nog verder gegroeid. De AIVD en de MIVD hebben besloten om een gezamenlijk team op te richten dat zich zal gaan bezighouden met het brede onderzoek naar de proliferatie van massavernietigingswapens. De uitvoering daarvan bevindt zich inmiddels in een vergevorderd stadium.

De Commissie vindt het positief dat de samenwerking tussen de beide diensten op dit terrein – na de problemen zoals beschreven in de toezichtsrapporten van de Commissie – goed van de grond is gekomen en dat momenteel de krachten van beide diensten worden gebundeld. Daarmee zullen afstemmingsproblemen tussen de beide diensten naar alle waarschijnlijkheid worden voorkomen en zal een doelmatiger onderzoek kunnen worden uitgevoerd.

6.4 De Algemene Maatregel van Bestuur ex artikel 21 lid 7 WIV 2002

Onder omstandigheden is het agenten van de AIVD en de MIVD toegestaan om onder instructie en verantwoordelijkheid van de diensten strafbare feiten (mede) te plegen (artikel 21 lid 3 WIV 2002).¹⁵ In artikel 21 lid 7 WIV 2002 is bepaald dat bij Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) nadere regels kunnen worden gesteld met betrekking tot de voorwaarden waaronder en de gevallen waarin een agent strafbare feiten mag (mede)plegen en de wijze waarop de uitoefening van deze bevoegdheid wordt gecontroleerd. De Commissie heeft meermalen het standpunt ingenomen dat het opstellen van een dergelijke AMvB van groot belang is.¹⁶ Onder meer zou in deze AMvB de rol die de vertegenwoordiger van het

⁹ *Stcrt.* 15 juli 2005, nr. 135, p. 8.

¹⁰ Artikel 1.1 van het convenant uit 2005.

¹¹ *Stcrt.* 1 november 2006, nr. 213, p. 11.

¹² Artikel 1.1 van het convenant uit 2006.

¹³ Artikel 1.3 van het convenant uit 2006.

¹⁴ Artikel 1.4 van het convenant uit 2006.

¹⁵ Zie voor meer informatie hierover onder meer het toezichtsrapport inzake een contra-terrorisme operatie van de AIVD (CTIVD nr. 7), te raadplegen via www.ctivd.nl.

¹⁶ Zie bijvoorbeeld het toezichtsrapport inzake een contra-terrorisme operatie van de AIVD (CTIVD nr. 7), p. 6-7.

Openbaar Ministerie bij de AIVD en de MIVD (de Landelijk Officier van Justitie voor terrorismebestrijding; LOvJ) speelt kunnen worden geformaliseerd. De Commissie acht het van belang dat deze functionaris nauw betrokken wordt bij (het geven van) de instructie tot het plegen van strafbare feiten door een agent van de AIVD.

In zijn reactie op het toezichtsrapport inzake een contra-terrorisme operatie van de AIVD van 29 maart 2006 stelde de Minister van BZK dat er overeenkomstig de aanbeveling van de Commissie gewerkt wordt aan het opstellen van een AMvB ex artikel 21 lid 7 WIV 2002.¹⁷ De Minister gaf daarbij te kennen dat het verlenen van toestemming tot het plegen van strafbare feiten een bevoegdheid is van de AIVD en dat het al dan niet betrekken van het OM daarbij ter discretie van de AIVD dient te staan. De WIV 2002 geeft de LOvJ ook geen bevoegdheid of verantwoordelijkheid ter zake, aldus de Minister.

De Commissie constateert dat er ernstige vertraging is ontstaan in het opstellen van de AMvB, waardoor de positie van de LOvJ – die in de praktijk doorgaans wordt benaderd door de teams van de AIVD wanneer zij het voornemen hebben een agent een strafbaar feit te laten plegen – nog steeds niet is geformaliseerd. Het opstellen van de AMvB is echter ook van belang voor enkele andere onderwerpen, bijvoorbeeld ten aanzien van de voorwaarden waaronder strafbare feiten mogen worden gepleegd. Momenteel zijn daar weinig regels voor gecreëerd, terwijl het een onderwerp is waarbij belangrijke rechtsvragen kunnen spelen.

De Commissie is dan ook nog steeds van mening dat het opstellen van de AMvB ex artikel 21 lid 7 WIV 2002 urgent is.

6.5 De inzet van bijzondere bevoegdheden tegen verschoningsgerechtigden

In het toezichtsrapport inzake het uitlekken van staatsgeheimen (het Telegraaf-onderzoek) ging de Commissie in op de inzet van bijzondere bevoegdheden tegen verschoningsgerechtigden.¹⁸ De Commissie beval aan om nadere interne richtlijnen voor de AIVD vast te stellen waarin de terughoudendheid bij de inzet van bijzondere bevoegdheden tegen verschoningsgerechtigden tot uiting wordt gebracht. Ook de politieke verantwoordelijkheid van de betrokken bewindsman zou daarin volgens de Commissie zwaarder accent moeten krijgen door de termijn voor de inzet van bijzondere bevoegdheden in deze gevallen te verkorten van drie maanden tot bijvoorbeeld één maand, waarna eventueel telkens verlenging met één maand mogelijk is. Dit zou een zorgvuldige besluitvorming op het hoogste niveau ten goede komen.

In zijn reactie op dit toezichtsrapport gaf de Minister van BZK aan de aanbeveling over te nemen en deze zo spoedig mogelijk uit te voeren.¹⁹

De AIVD heeft vervolgens zijn Handboek aangepast. Daarin is opgenomen dat de toestemming tot de inzet van een bijzondere bevoegdheid tegen een verschoningsgerechtigde geldt voor één maand indien de verschoningsgerechtigde wordt aangemerkt als een zogenoemd ‘non-target’.²⁰ In het geval de verschoningsgerechtigde als target wordt aangemerkt, dient volgens het Handboek AIVD per geval de duur van de toestemming te worden vastgesteld.

¹⁷ *Kamerstukken II* 2005/06, 29 924, nr. 10.

¹⁸ Journalisten rekent de Commissie hier – als zogenoemde ‘beperkt verschoningsgerechtigden’ – ook toe.

¹⁹ *Kamerstukken II* 2006/07, 29 876, nr. 19.

²⁰ Targets zijn personen of organisaties die door de doelen die zij nastreven, dan wel door hun activiteiten aanleiding geven tot het ernstige vermoeden dat zij een gevaar vormen voor (het voortbestaan van) de democratische rechtsorde, dan wel voor de veiligheid of voor andere gewichtige belangen van de staat (artikel 6 lid 2 sub a en artikel 13 lid 1 sub a WIV 2002). Non-targets zijn de personen of organisaties die niet onder deze begripsomschrijving vallen. Zie over dit onderscheid verder het toezichtsrapport inzake het onderzoek van de AIVD naar het uitlekken van staatsgeheimen (CTIVD nr. 10 § 5).

In haar toezichtsrapport heeft de Commissie ten aanzien van dit onderdeel geen onderscheid gemaakt tussen targets en non-targets. De terughoudendheid bij de inzet van bijzondere bevoegdheden tegen verschoningsgerechtigden moet terug te vinden zijn, los van de vraag of het gaat om een target, dan wel een non-target. Op dit moment valt dit echter niet zonder meer af te leiden uit de bewoordingen van het Handboek. De Commissie beveelt dan ook aan in het Handboek ook bij de inzet van bijzondere bevoegdheden tegen een verschoningsgerechtigde als target de genoemde terughoudendheid tot uiting te brengen door – overeenkomstig de aanbeveling van de Commissie – de termijn voor de inzet van bijzondere bevoegdheden ook in dit geval te verkorten.

Aldus vastgesteld in de vergadering van de Commissie d.d. 9 april 2008.